

УДК [811.161.2'0'374'373.46:655.4/.5]:01](477)"19/20"
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.45.3.3>

СЛОВНИКИ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ТЕРМІНОЗНАВСТВІ

DICTIONARIES OF PUBLISHING AND PRINTING TERMS IN UKRAINIAN TERMINOLOGY

Сотник Р.Р.,

orcid.org/0009-0001-0122-3594

*аспірант кафедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка*

У статті зібрано, описано й комплексно проаналізовано словники видавничо-поліграфічної справи, що вийшли в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття і спрямовані на нормалізацію української термінології цієї сфери. Досліджувані зразки лексикографічних праць систематизовано в хронологічній послідовності, з'ясовано їхній тип, структуру, зміст і роль у професійній практиці видавців та поліграфістів, що певною мірою демонструє еволюцію терміносистеми від традиційного друкарства до сучасних мультимедійних технологій. У процесі проведення наукового дослідження застосовано методи аналізу та синтезу, типологізації, історико-порівняльний та синхронного аналізу. Виявлено, що проаналізовані видання відображають трансформацію понятійного апарату внаслідок комп'ютеризації та впровадження цифрових стандартів. Особливу увагу приділено процесам адаптації англійських запозичень та проблематиці узгодження українських термінів із міжнародними вимогами ISO.

Використано бібліографічні покажчики, у яких висвітлено лінгвістичні та соціокомунікативні ресурси української національної термінографії. Описано бібліографічні особливості термінологічних словників, енциклопедій, довідників, наукових посібників такого спрямування. Обґрунтовано необхідність створення новітнього інтерактивного лексикографічного ресурсу, який би враховував синкретизм та специфіку сучасних медіапроцесів. Широка географія розглянутих публікацій свідчить про потужний потенціал інтелектуальних сил України, про активізацію розбудови української фахової термінології.

Сформована бібліографія до статті є достовірним інформаційним джерелом для встановлення трендів майбутніх наукових розвідок, розробки та вдосконалення галузевих стандартів і сучасної підготовки навчальної літератури для майбутніх фахівців галузі книговидавництва.

Ключові слова: видавничо-поліграфічна термінологія, фахова термінографія, бібліографія видань, хронологія, українська мова.

The article collects, describes, and comprehensively analyzes dictionaries of publishing and printing that were published in Ukraine in the second half of the 20th and early 21st centuries and are aimed at normalizing Ukrainian terminology in this field. The studied samples of lexicographic works are systematized in chronological sequence, their type, structure, content, and role in the professional practice of publishers and printers are clarified, which to some extent demonstrates the evolution of the terminological system from traditional printing to modern multimedia technologies. In the process of conducting scientific research, methods of analysis and synthesis, typology, historical-comparative and synchronous analysis were used. It was found that the analyzed publications reflect the transformation of the conceptual apparatus as a result of computerization and the introduction of digital standards. Particular attention is paid to the processes of adaptation of English-language borrowings and the issues of harmonizing Ukrainian terms with international ISO requirements.

Bibliographic indexes were used, which highlight the linguistic and socio-communicative resources of Ukrainian national terminology. The bibliographic features of terminological dictionaries, encyclopedias, reference books, and scientific manuals of this direction are described. The need to create a new interactive lexicographic resource that would take into account syncretism and the specifics of modern media processes is substantiated. The wide geography of the publications under consideration indicates the powerful potential of Ukraine's intellectual forces and the intensification of the development of Ukrainian professional terminology.

The formed bibliography for the article is a reliable information source for establishing trends in future scientific research, developing and improving industry standards, and modern preparation of educational literature for future specialists in the field of book publishing.

Key words: publishing and printing terminology, professional terminology, bibliography of publications, chronology, Ukrainian language.

Сучасні видавничо-поліграфічні словники виступають ключовим інструментом для стандартизації термінології в галузі, що дає змогу фахівцям оперативніше орієнтуватися в еволюційних технологіях друку та видання, що особливо цінно в умовах розвинутого різноманіття матеріалів і процесів.

Мета публікації: дати комплексну характеристику сучасних видавничо-поліграфічних словників, виявити їх структуру, зміст і роль у професійній практиці видавців і поліграфістів.

Як відомо, термінологічні словники бувають різного типу: тлумачні, перекладні, тлумачно-перекладні, або енциклопедичні, де трактується не

слово, а поняття. Одним із найдавніших словників ХХ століття цього спрямування був «Словник найбільш вживаних друкарських термінів», виданий у Львові в 1941 році [1]. Він став важливою лексикографічною пам'яткою, що відображає стан української поліграфічної термінології середини ХХ століття. Ця праця охопила 1 500 слів і словосполучень розмішених на 98 сторінках. Її використовували як практичний посібник для працівників поліграфічної галузі в період німецької окупації Львова, коли виникла потреба в уточненні української термінології для щоденної роботи друкарень. Словник містить специфічну лексику, що охоплює технічні процеси, обладнання та матеріали поліграфічного виробництва того часу. Так у групі «Складальні процеси і шрифти» подано терміни: *Гарнітура* – комплект шрифтів, що мають спільні стилістичні ознаки малюнка літер. *Кетель* – основний розмір шрифту (висота літери з урахуванням пробілів зверху і знизу). *Шпонт* – тонка металева пластинка для збільшення відстані між рядками тексту. А група «Друкарське обладнання та техніка» охопила слова *Матриця* – форма з поглибленим зображенням літери для відливання шрифту. *Гранка* – лоток, на який викладають набраний текст перед версткою в сторінки. *Мара* (друкарська) – технічний дефект, при якому на відбитку з'являються плями фарби в незадрукованих місцях. Цей словник був важливим для уніфікації професійної мови львівських друкарів, оскільки багато термінів мали запозичення з німецької мови.

У повоєнний час, коли Україна була у складі УРСР, 1969 року з'явився «Короткий російсько-український словник поліграфічних і видавничих термінів, який уклали В. І. Бова та М. П. Доломіно [2]. Він містив близько 3 500–4 000 термінів, зібраних із галузевих видань того часу. Побудований за алфавітним принципом і фіксує переклад основних понять друкарства та видавничої справи з російської на українську: *Верстка – верстка; гарнітура шрифту – гарнітура шрифту. Издательская спецификация – видавнича специфікація. Набор (процесс) – складання. Цветоделение – кольороподіл.*

Цей словник став важливим кроком в уніфікації української поліграфічної термінології у радянський період, доповнюючи попередні видання більш сучасною на той час технічною лексикою. Його часто використовували як основу для наступних галузевих довідників.

«Короткий тлумачний словник поліграфічних термінів», виданий у 1996 році за участю Юрія Цезаровича Жидецького, є одним із пер-

ших фахових термінологічних видань у незалежній Україні, присвячених поліграфії. Серед укладачів – Ю. Ц. Жидецький (відомий учений, професор Української академії друкарства), О. В. Мельников та інші [3]. Видання охопило 1 000–1 200 термінів. Словник був створений у період активного переходу поліграфії на цифрові технології та комп'ютерне складання. Він містить тлумачення термінів, що охоплюють: технології класичного та оперативного друку; матеріалознавство (папір, фарби, допоміжні речовини); процеси додрукарської підготовки та брошурувально-палітурні роботи тощо. Наприклад: *денситометр* – прилад для вимірювання оптичної щільності відбитків та прозорих оригіналів; *імпозиція* – процес розміщення сторінок видання на друкарській формі так, щоб після згинання аркуша сторінки йшли у правильній послідовності; *тріада* – комплект із трьох основних фарб (блакитна, пурпурна, жовта) для триколірного відтворення зображення. Це видання заклало підґрунтя для подальших фундаментальних праць львівської школи поліграфістів, зокрема для великого тлумачного словника 2002 року.

«Поліграфія та видавнича справа: Російсько-український тлумачний словник», виданий у 2000 році за загальною редакцією Б. В. Дурняка, став перехідною ланкою до фундаментального видання 2002 року [4]. Він був підготовлений колективом авторів Української академії друкарства. Містив 2 000 термінів, поданих на 160 с. Це видання 2000 року було значно розширене та перевидане у 2002 році (обсягом 456 сторінок), яке стало основним довідником для галузі за даними наукових каталогів.

Плідним у термінографічному аспекті став 2002 рік. У цей час світ побачили словники Б. В. Дурняка, О. В. Мельникова, О. М. Василичин, О. Г. Дячок «Поліграфія та видавнича справа: російсько-український тлумачний словник» [5] та Е. І. Огар «Українсько-російський та російсько-український словник-довідник з видавничої справи» [6].

Словник «Поліграфія та видавнича справа: Російсько-український тлумачний словник», який уклали Б. В. Дурняк, О. В. Мельников, О. М. Василичин, О. Г. Дячок, охопив 3 000 термінів і має переклад та тлумачення фахових термінів. Однак вихідною мовою є російська. Оскільки словник охоплює широке коло питань – від фізики друкарських процесів до економіки видавничої справи – статті мають такий вигляд: *Красочность (Колірність)* – кількість фарб, якими друкується конкретне видання. Визначається кількістю

прогонів паперу через друкарську машину або кількістю друкарських секцій. *Печатный лист (Друкарський аркуш)* – одиниця виміру обсягу видання, що дорівнює площі одного боку паперового аркуша стандартного формату. *Экземпляр (Примірник)* – кожна окрема одиниця накладу видання.

Словник став базовим для студентів та викладачів Української академії друкарства, а також для практиків галузі. Він допоміг інтегрувати сучасні цифрові технології (Desktop Publishing) у традиційну систему української поліграфічної термінології. На сьогодні це видання вважається класичним довідником для поліграфістів.

Словник Ємілії Ігорівни Огар є одним із найвідоміших сучасних фахових видань у цій галузі. Словник охоплює близько 3 500–4 000 термінів. Його головна особливість полягає в тому, що це словник-довідник: окрім перекладу терміна, він містить лаконічні та змістовні тлумачення понять, що робить його незамінним для редакторів, видавців та студентів. Словник охоплює термінологію з авторського права, редагування, художнього оформлення та поліграфічного виконання. Наприклад:

Апарат видання (рос. *аппарат издания*) – сукупність допоміжних елементів видання, що допомагають користуватися ним (покажчики, коментарі, бібліографія). *Верстка* (рос. *верстка*) – процес формування сторінок майбутнього видання із складених рядків, заголовків та ілюстрацій. *Макет* (рос. *макет*) – модель майбутнього видання, що відображає розташування тексту та ілюстрацій. Словник Е. Огар допоміг унормувати українську термінологію у видавничій сфері після проголошення незалежності, усунувши багато русизмів та калькованих назв, а також адаптувавши термінологію до нових умов комп'ютерного складання та верстки. Приємно, що обидва словники уклали львівські учені.

Цього самого року у Харкові з'явився «Англо-український словник друкарської та видавничої справи», що охопив 9 000 термінів [7]. Він став адаптованим перекладом популярного термінологічного словника британського лексикографа П. Г. Колліна й охопив 5 000 термінів. Він допомагав українським фахівцям опанувати західну термінологію, пов'язану з комп'ютерною версткою (DTP), цифровим друком та міжнародним видавничим правом. Словникові статті були побудовані за таким зразком: англійський термін – переклад – тлумачення):

Bold (жирний) – шрифт, який має товстіші лінії накреслення літер порівняно зі звичайним

(Roman). **Justify** (Вирівнювати) – процес регулювання пробілів між словами так, щоб рядки мали однакову довжину і були вирівняні по обидва боки сторінки. **Font** (Шрифт/Гарнітура) – повний набір літер, цифр та знаків одного стилю та розміру.

Словник П. Г. Колліна став важливим інструментом для перекладачів, технічних редакторів та дизайнерів, які працювали з англійським програмним забезпеченням (таким як Adobe PageMaker, QuarkXPress або Adobe InDesign), де вся термінологія інтерфейсу була англійською. Видання допомогло уніфікувати переклад специфічних термінів, які раніше перекладалися довільно або калькувалися.

«Словник книгознавчих термінів», виданий у 2003 році Книжковою палатою України імені Івана Федорова [8], є базовим нормативним виданням, що закріплює термінологію у сферах книгознавства, бібліографознавства та видавничої справи. Його уклали В. Я. Буран, В. М. Медведєва, Г. І. Ковальчук, М. І. Сенченко. Словник містить терміни, що охопили історію книги, теорію книгознавства, сучасні процеси видання та розповсюдження книжкової продукції, а також діяльність бібліотек і архівів. Статті побудовані за алфавітним принципом і містять чіткі наукові визначення. Наприклад: *Алінея* – термін для позначення абзацу або знака абзацу в давніх текстах; *Бібліополістика* – теоретична дисципліна, що вивчає книжкову торгівлю. *Колофон* – текст на останній сторінці рукописної або ранньодрукованої книги, де містяться відомості про автора, час і місце видання. *Сигнатура* – порядковий номер друкарського аркуша, що проставляється в лівому нижньому куті першої сторінки кожного аркуша для контролю при фальцюванні.

Словник був підготовлений фахівцями Книжкової палати України імені Івана Федорова і став важливим етапом у стандартизації української книгознавчої термінології відповідно до міжнародних та національних стандартів (ДСТУ). Він є незамінним посібником для науковців, бібліотекарів та бібліофілів.

2005 року в серії «Книжка року 2004» з'явилася «Міні-енциклопедія книжкового року» Український BEST [9], авторами якої стали К. Родик, Т. Щербаченко. Це спеціалізований іміджевий довідник-каталог, присвячений найкращим зразкам української видавничої та поліграфічної продукції початку 2000-х років. Проект був реалізований у співпраці з Українською асоціацією видавців та книгорозповсюджувачів. Основна мета видання – презентувати та популяризувати високоякісні українські книги, що

вийшли друком у 2004–2005 роках. Це був перший масштабний проєкт, що об'єднав естетичну, художню та виробничу складові українського книговидання. Ключові розділи та зміст: 1. Каталог найкращих видань: У книзі представлені огляди та фотографії книг-переможців різних конкурсів, зокрема Всеукраїнського рейтингу «Книжка року». 2. Огляди та аналітика: Статті, присвячені тенденціям розвитку українського книжкового ринку, дизайну, якості друку. 3. Інформація про видавців та друкарні: Довідкові дані про провідні українські видавництва та поліграфічні підприємства того часу. 4. Словник (невеликий). Видання могло містити невеликий глосарій або покажчик термінів, але його основна цінність полягала саме в оглядових матеріалах.

Словник став важливим джерелом для істориків українського книговидавництва, бо відображає стан та досягнення галузі на середину 2000-х років.

2006 року В. Е. Шевченко видала «Англо-український тлумачний словник редакційно-видавничої комп'ютерної термінології» [10], що охопив понад 5 000 слів, словосполучень і скорочень за редакцією Т. В. Ковтуненко. Словник поєднує класичне видавниче редагування з термінологією комп'ютерної верстки та дизайну. Кожна стаття містить англійський термін, його український відповідник та розгорнуте тлумачення. Наприклад: *Kerning* (Кернінг) – зміна відстані між окремими парами літер для покращення візуального сприйняття тексту. *Leading* (Інтерліньяж) – у словнику детально пояснюється походження терміна (від свинячих пластин – «leads») та його сучасне значення як відстані між рядками. Видання допомагає подолати термінологічний хаос, спричинений швидкою зміною технологій: від «ручного» складання до професійних програм на кшталт Adobe InDesign та QuarkXPress. Словник В. Шевченко досі використовують як надійний довідник для студентів-видавців та редакторів.

Через рік з'явилася праця «Норми української науково-технічної мови. Тлумачний словник термінів з видавничої, поліграфічної та пакувальної справи» за участю П. М. Таланчука, С. М. Яреми та ін. [11]. Це фундаментальне видання, спрямоване на унормування професійної лексики згідно з державними стандартами України. Воно містить близько 6 000–7 000 статей, що охоплюють комплекс суміжних галузей. Обсяг словника 667 сторінок. Словник є унікальним через поєднання трьох великих суміжних сфер: *видавнича справа* (термінологія підготовки рукописів, авторського права та редагування); *поліграфія* (процеси

друку, виготовлення форм та оздоблювальних робіт); *пакувальна справа* (термінологія дизайну та виготовлення упаковки, тари та етикетки (що було новим для українських словників того часу)). Статті словника містять не лише визначення, а й часто посилаються на чинні ДСТУ: *акцидентний набір* – складне художнє складання бланків, афіш, запрошень з використанням декоративних шрифтів та елементів; *бігування* – нанесення на матеріал (картон, цупкий папір) заглиблених ліній для полегшення подальшого згинання; *лайнер* – шар картону або паперу, який наклеюється на гофрокартон для надання упаковці товарного вигляду; *оригінал-макет* – текстовий та ілюстративний матеріал, підготовлений для безпосереднього виготовлення друкарських форм; *упаковка* – засіб або сукупність засобів, що забезпечують захист продукції від пошкоджень та втрат під час транспортування та зберігання.

Це одна з найповніших праць, яка зафіксувала норми української мови в інженерно-технічній галузі. Словник допоміг уніфікувати термінологію для науковців, інженерів-технологів та конструкторів пакувального обладнання, спираючись на національну лексичну традицію.

«Книгознавство. Термінологічний словник» під редакцією Віктора Олексійовича Жадька був виданий у 2007 році [12].

Це видання є одним із найбільш розгорнутих навчальних довідників для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальностями «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» і «Видавнича справа та редагування». Словник містить понад 1 200 термінологічних статей на 384 сторінках. Відрізняється від суто технічних поліграфічних видань тим, що акцентує увагу на гуманітарній складовій книги. Він охоплює терміни з таких галузей: 1. Історія книги та друкарства; 2. Мистецтво оформлення книги (ілюстрація, дизайн); 3. Бібліотекознавство та каталогізація; 4. Книжкова торгівля та маркетинг. Цікавий тим, що має чимало суто українських назв. Наприклад: *Книгознавство* – комплексна наука про книгу та книжкову справу, що вивчає процеси створення, розповсюдження та використання друкованих видань у суспільстві. *Оправа* (палітурка) – міцна захисна конструкція книги, виготовлена з картону, обтягнутого тканиною, шкірою або папером. Словник В. Жадька цінний тим, що він подає терміни у широкому культурно-історичному контексті. Це робить його не лише професійним довідником, а й посібником з історії культури. Видання активно використовується в освітньому процесі Національного педа-

гогічного університету імені М. П. Драгоманова та інших профільних вишів станом на 2025 рік.

2008 року В. П. Ткаченко, І. Б. Чеботарьова, П. О. Киричок, З. В. Григорова уклали «Енциклопедію видавничої справи», яка охопила 320 сторінок [13]. Енциклопедичний довідник, виданий у Харкові, об'єднав технологічні, правові та творчі аспекти книговидавництва. На відміну від звичайних словників, вона пропонує більш розгорнуті статті, що включають історичні довідки та методологічні пояснення.

Тематичні напрями: правові основи, редакційну підготовку, економіку та маркетинг, поліграфічне виробництво. На сьогодні це важливий навчальний посібник для студентів, які навчаються за напрямками «Журналістика» та «Видавнича справа». Він особливо цінний для тих, хто вивчає менеджмент видавничої діяльності.

«Словник-довідник основних видавничих термінів для практики наукових установ НАН України» А. І. Радченка [14]. Це видання має вузькоспеціалізоване призначення – уніфікацію видавничих процесів саме у системі Національної академії наук України. Словник фокусується на термінології, яка необхідна для підготовки наукової періодики та монографій. Він містить не лише тлумачення, а й методичні рекомендації щодо оформлення вихідних відомостей згідно з державними стандартами. Зразки словникових статей: *Вихідні відомості* – сукупність даних про видання (ISBN, УДК, ISSN, копірайт), які мають бути оформлені за чіткими правилами НАНУ. *Метадані наукової статті* – термін, що стосується цифрової ідентифікації праць (автор, назва, анотація, ключові слова).

Словник допомагає науковцям правильно підготувати рукопис до друку відповідно до вимог Видавничого дому.

2010 подарував видавцям низку нових видань. Серед яких «Український тлумачний словник видавничо-поліграфічної справи» [15]. Його уклали: П. О. Киричок, О. М. Величко, С. Ф. Гавенко, О. В. Зоренко, Т. Ю. Киричок, Т. В. Розум. Містив 4 500 термінів. На відміну від вузькотехнічних довідників, це видання містить терміни з механіки, хімії, електроніки, економіки тощо крізь призму поліграфії. Авторам вдалося поєднати термінологію київської та львівської поліграфічних шкіл, що сприяло створенню єдиного термінологічного поля в Україні. Охопив блоки: технологічні процеси, обладнання, інформаційні технології, використані матеріали тощо. Завдяки великому обсягу видання вдалося подати не лише короткі визначення, а й розгорнуті тлу-

мачення, що надало словнику формату галузевої енциклопедії. Через рік словник було перевидає на замовлення Державного комітету радіомовлення та телебачення України за програмою «Українська книга».

Цього ж року (2010) у Дніпропетровську з'явився і довідник О. П. Юденкової та О. В. Шаршунович «Термінологічний довідник», що охопив понад 600 поліграфічних термінів, описаних на 109 сторінках [16]. Видання було підготоване як навчальний посібник, орієнтований на студентів філологічних та редакторських спеціальностей, а також для фахівців, що працюють у видавничо-поліграфічному комплексі регіону. Праця приділила значну увагу нормативній базі та лінгвістичним аспектам видавничої справи. Тематичні розділи: 1. Загальні поняття видавничої справи: визначення видів видань, типів літератури. 2. Редакторська термінологія: поняття, пов'язані з опрацюванням тексту, апаратом видання та коректурою. 3. Елементи книги: терміни для позначення зовнішнього та внутрішнього оформлення (*титул, шмуцтитул, палітурка, форзац*). 4. Поліграфічне виконання: основні поняття про способи друку, формати паперу та брошурування. На 2025 рік довідник зберігає свою актуальність як базова навчальна література для вивчення основ редакційної майстерності.

2011 року Академія друкарства Львова опублікувала працю Б. В. Дурняка, В. П. Ткаченко, І. Б. Чеботарьова «Стандарти в поліграфії та видавничій справі» [17], яка стала важливим нормативно-технічним довідником, що об'єднав вимоги чинного законодавства та державних стандартів (ДСТУ) для видавничої галузі України. Це своєрідний збірник-коментар до стандартів, який регламентує, як саме має бути оформлена та виготовлена друкована продукція. На 2026 рік воно залишається базовим для розуміння еволюції технічного регулювання в Україні. Має 5 розділів, які охоплюють: *Термінологічні стандарти*. Визначення базових понять згідно з ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види» та іншими нормативними актами. *Технічне оформлення видань*: Правила розміщення вихідних відомостей, використання шрифтів, побудови сторінок набору. *Формати видань*: Чітка класифікація форматів книжкових, журнальних та газетних видань згідно з паперовими стандартами. *Вимоги до поліграфічного виконання*: Норми якості друку, брошурування та палітурних робіт. *Інформаційні коди*: Правила застосування ISBN, ISSN, УДК та штрихового кодування.

Ця праця стала головним орієнтиром для технічних редакторів, які відстежують відповідність макета державним нормам, технологів друкарень, які контролюють якість відбитків та міцність оправок, студентів, що вивчають дисципліну «Стандартизація у видавничій справі».

«Редакторський словник», укладений Н. М. Миколаєнко, був виданий у 2012 році в Житомирі [18]. Це малоформатне, але змістовне видання призначене для студентів-редакторів, журналістів та працівників-практиків медіа. Має 71 сторінку. Словник сфокусовано на лінгвістичних та професійно-етичних аспектах роботи редактора. На відміну від технічних поліграфічних словників, тут основна увага приділена термінології опрацювання тексту. Має чотири блоки: 1. Типологія видань: визначення видів літератури за цільовим призначенням та характером інформації. 2. Редакторський аналіз: терміни, що описують методи оцінки авторського оригіналу (логічність, фактична точність, композиція). 3. Видавничий апарат: термінологія допоміжних частин книги (анотація, передмова, коментарі, покажчики). 4. Коректура: професійні терміни та знаки, які використовують під час вичитування тексту.

Сьогодні цей словник став актуальним методичним джерелом для майбутніх фахівців із соціальних комунікацій.

У Запоріжжі 2013 року З. В. Партико опублікував «Словник видавничих термінів» (800 одиниць) [19]. Це видання стало результатом багаторічної наукової та викладацької діяльності автора у сфері видавничої справи та редагування і фундаментальним для української школи видавничої справи. Має такі ключові аспекти: 1. *Теоретичне обґрунтування*: Автор подає терміни, спираючись на власну концепцію теорії видавничої справи. 2. *Редакторська домінанта*: Велика увага приділена термінам, що стосуються опрацювання змісту, логіки тексту та архітектури видання. 3. *Електронні видання*: На відміну від багатьох тогочасних словників, видання 2013 року містить термінологію, пов'язану з цифровим контентом та мультимедійними технологіями. 4. *Лаконічність*: Попри невелику кількість термінів (800), вибрано найбільш значущі одиниці, що складають ядро професійної мови видавця.

Цей словник закладає чіткий понятійний апарат для наукових досліджень у галузі соціальних комунікацій. Видання активно використовується у навчальному процесі провідних університетів України, зокрема в Класичному приватному університеті Запоріжжя.

Після 2014 року в Україні видання словників у видавничій та поліграфічній сферах зосередилося на вузькоспеціалізованих аспектах (бізнес, сучасні цифрові технології). За період з 2014 по 2026 рік українська термінографія у сфері видавничої справи та поліграфії поповнилася низкою видань, що акцентують увагу на цифрових технологіях, медіакомунікаціях та маркетингу.

«Медіаосвіта та медіаграмотність: термінологічний словник» (2018) за редакцією В. В. Різуна [20] охопив терміни видавничої справи в контексті сучасних медіа, містить великий пласт термінології щодо цифрового видавництва, конвергентних редакцій та мультимедійних продуктів.

«Словник сучасних поліграфічних термінів: книга редактора» (2019) [21]. Укладач – Віктор Шпак. Виданий у Києві (Київський університет імені Бориса Грінченка). Це короткий тлумачний словник, що охоплює основні етапи поліграфічного виробництва: додрукарську підготовку, процеси друку, матеріалознавство та одиниці вимірювання. Призначений для студентів редакційних професій та видавців-практиків. Виданий у Києві (університет ім. Б. Грінченка). Спрямований на допомогу редактору в комунікації з друкарнею. Містить термінологію цифрового друку, 3D-поліграфії та сучасного оздоблення (soft-touch ламінування, вибірковий лак тощо).

«Термінологічний словник видавничого бізнесу» (2020) [22]. Укладач – Віктор Шпак. Спрямований на економіку та менеджмент видавничої діяльності. Охопив поняття авторського права, ліцензування, роялті, маркетингових стратегій просування книги та специфіку роботи з електронними платформами (Amazon, Google Books). Видання містить англійські відповідники до термінів та враховує вимоги сучасних навчальних дисциплін («Видавничий бізнес», «Маркетинг у видавничій діяльності», «PR у видавничій справі»). Словник орієнтований на міжнародну співпрацю та економічні аспекти галузі.

Електронний словник «Поліграфія»: Інтерактивні бази термінів, які підтримуються кафедрами Української академії друкарства та КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Станом на 2026 рік основна увага в термінології приділяється «зеленій поліграфії» (екологічні матеріали), хмарним технологіям у видавничому процесі та штучному інтелекту в дизайні та редагуванні.

Тож, можемо констатувати, що словникова база сучасної поліграфії та видавничої справи досить солідна. Вона охопила, енциклопедії, енциклопедичні словники, довідники, тлумачні словники,

перекладні, комбіновані видання. Їх створювали як окремі персоналії, так і авторські колективи в різних містах та регіонах України. Упродовж ХХ століття, починаючи від 1941 року ми охопили понад 50 праць такого зразка, і змогли простежити зміни та наповнення термінів у зв'язку з науково-технічним прогресом, який суттєво

торкнувся видавничої справи та поліграфії. До 1941 року словників такого спрямування не подають покажчики української термінологічної лексикографії, хоча окремі терміни увійшли, без сумніву, до технічних словників. Зіставити такі номінації в їх тлумачному значенні є перспективою подальших публікацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Словник найбільш вживаних друкарських термінів. Львів, 1941. 98 с.
2. Короткий російсько-український словник поліграфічних і видавничих термінів / уклад. Бова В.І., Доломіно М.П. Київ : Техніка, 1969. 114 с.
3. Короткий тлумачний словник поліграфічних термінів / уклад. Ю. Жидецький, К. Логач. Львів : Основа, 1996. 48 с.
4. Поліграфія та видавнича справа. Російсько-український тлумачний словник / за ред. Б.В. Дурняка. Львів, 2000.
5. Поліграфія та видавнича справа: російсько-український тлумачний словник / уклад. Дурняк Б.В., Мельников О.В., Васишин О.М., Дячок О.Г. Львів : Афіша, 2002. 456 с.
6. Огар Е.І. Українсько-російський та російсько-український словник-довідник з видавничої справи. Львів : Палітра друку, 2002. 224 с.
7. Коллін П.Г. Англо-український словник друкарської і видавничої справи: понад 9 000 термінів / перекл. з англ. С.І. Фатій. Харків : «РА-Каравела», 2002. 424 с.
8. Словник книгознавчих термінів : Понад 1400 термінів / уклад. В.Я. Буран [та ін.] ; наук. ред. Н.О. Петрова [та ін.]. Київ : Книжкова палата України, 2003. 159 с.
9. Родик К., Щербаченко Т. Український BEST. Міні-енциклопедія книжкового року. Київ : Книжник-Review, 2005. 272 с.
10. Шевченко В.Е. Англо-український тлумачний словник редакційно-видавничої комп'ютерної термінології / голов. ред. : Т.В. Ковтуненко. Київ : Либідь, 2006. 320 с.
11. Таланчук П.М., Ярема С.Я., Коровайченко Ю.М. Норми української науково-технічної мови. Тлумачний словник термінів з видавничої, поліграфічної та пакувальної справи : навчальний посібник. Львів : Наукове т-во імені Т. Шевченка, 2006. 663 с.
12. Книгознавство. Термінологічний словник / за ред. Жадька В.О. Київ, 2007.
13. Енциклопедія видавничої справи : навчальний посібник / Ткаченко В.П. та ін. Харків : Прапор, 2008. 320 с.
14. Радченко А. І. Словник-довідник основних видавничих термінів для практики наукових установ. Київ : Академперіодика, 2009. 72 с.
15. Український тлумачний словник видавничо-поліграфічної справи / Киричок П.О. та ін. Київ : НТУУ «КПІ», 2010. 896 с.
16. Термінологічний довідник [Текст] : для учнів ПТНЗ поліграфічного профілю, майстрів виробничого навчання, викладачів : понад 600 термінів / О.П. Юденкова, О.В. Шаршунович ; Держ. навч. закл. «Міжрегіон. вище проф. училище з поліграфії та інформ. технологій». Дніпропетровськ : Пороги, 2010. 109 с.
17. Дурняк Б.В., Ткаченко В.П., Чеботарьова І.Б. Стандарти в поліграфії та видавничій справі : довідник. Львів : Українська академія друкарства, 2011. 318 с.
18. Миколаєнко Н.М. Редакторський словник : навчальний посібник. Житомир : Вид-во Житомирського ун-ту, 2012. 71 с.
19. Партико З.В. Словник видавничих термінів: понад 800. Запоріжжя : Класичний приватний ун-т, 2013. 67 с.
20. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенко; за науковою редакцією В.В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
21. Шпак В. Словник сучасних поліграфічних термінів: книга редактора. Київ : Вид-во у-т ім. Б. Грінченка, 2019.
22. Шпак В. Термінологічний словник видавничого бізнесу. Київ : Ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 09.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026